

LBRIS

We know
books

PIERRE LOTI

DOAMNA CRIZANTEMA

Traducere din limba franceză și note
de **Mara Helmann**

Editura CARTHEMIA
București, 2026

Toate drepturile prezentei ediții sunt rezervate Editurii CARTHEMIA.
Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă, stocată sau
transmisă sub altă formă fără acordul prealabil scris al editurii.

Titlul original: „Madame Chrysanthème”

Copyright © Editura CARTHEMIA, 2026

Redactare: Mihaela Român-Manea

Corectură: Mihaela Român-Manea

Copertă: Tatiana Daniela Popescu

DTP: Mihaela Român-Manea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LOTI, PIERRE

Doamna Crizantema / Pierre Loti ; trad. din lb. franceză
și note de Mara Hermann. - București : Carthemia, 2026

ISBN 978-630-6759-23-1

Hermann, Mara (trad. ; note)

821.133.1

Editura CARTHEMIA

București, str. Osiris nr. 24, sector 5

Tel.: 0753.103.442

e-mail: edituracarthemia@yahoo.com

CUPRINS

Pierre Loti – omul care a făcut din călătorie literatură	8
Notă asupra ediției	9
Doamna Crizantema	
Dedicație	11
Introducere	13
Capitolul I. Țara care nu ne vrea	15
Capitolul II. Țara verdelui și a umbrelor	17
Capitolul III. Mireasa de mâine	25
Capitolul IV. Logodna în casa păpușilor	46
Capitolul V. Aproape niște vechi soți	57
Capitolul VI. Casa de hârtie	59
Capitolul VII. Un chip trist printre zâmbete	60
Capitolul VIII. Comedia unei căsnicii	62
Capitolul IX. Cicadele de pe acoperiș	64
Capitolul X. Somnul de zece ani	65
Capitolul XI. În aceleași găuri	67
Capitolul XII. Familii fericite	76

Capitolul XIII. Prietenul de o înălțime nemărginită	82
Capitolul XIV. Proprietarii noștri cuvioși	83
Capitolul XV. Musafirii nepoftiți	85
Capitolul XVI. În liniștea serilor de vară japoneze	86
Capitolul XVII. Vocea verii	87
Capitolul XVIII. Prietenul meu și păpușa mea	88
Capitolul XIX. Familia mea japoneză	89
Capitolul XX. Copia palidă a verii	90
Capitolul XXI. Tărâmul mormintelor părăsite	94
Capitolul XXII. Bucate delicate pentru o păpușă	96
Capitolul XXIII. Jumătate râzând, jumătate plângând	98
Capitolul XXIV. Ce mare păcat!	101
Capitolul XXV. Spre liniștea satului adormit	103
Capitolul XXVI. Ritualul nopții	106
Capitolul XXVII. Cântecele dimineții	110
Capitolul XXVIII. Cutia cu scrisori	113
Capitolul XXIX. Oaspetele nostru	115
Capitolul XXX. Un scandal mut	122
Capitolul XXXI. Fluturi și scarabei	125
Capitolul XXXII. Vântul copilăriei	127
Capitolul XXXIII. Berzele domnului Zahăr	130
Capitolul XXXIV. Bălciul templului	132

Capitolul XXXV. Grădina soacrei mele	146
Capitolul XXXVI. Păpușa mea năzdrăvană	150
Capitolul XXXVII. Eu, de nimeni	156
Capitolul XXXVIII. Amurgul japonez	158
Capitolul XXXIX. Mânele Crizantemei	161
Capitolul XL. La prietenii noștri, bonzii	163
Capitolul XLI. La bord, cu gândul la Yves	170
Capitolul XLII. O păpușă ca toate celelalte	172
Capitolul XLIII. Dacă aş iubi-o	175
Capitolul XLIV. Două lucruri neînsemnate	178
Capitolul XLV. Fotografia de familie	183
Capitolul XLVI. Când se sting luminile	186
Capitolul XLVII. La vânătoare de hoți	192
Capitolul XLVIII. Prea multă ospitalitate	196
Capitolul XLIX. Când Japonia devine a mea	201
Capitolul L. Duetul trist al păpușilor	206
Capitolul LI. O ultimă zi	212
Capitolul LII. Monedele albe	225
Capitolul LIII. Orașul cu grimase	232
Capitolul LIV. Marea se deschide	236
Capitolul LV. Bieții lotuși	237
Capitolul LVI. O rugăciune către zei	238

regină a insulelor și să mă retrag împreună cu ea într-o casă de jad, în mijlocul unui lac fermecat.

Și totuși, planul acesta de viață era cu adevărat bine întipărit în mintea mea. Din plictiseală, Dumnezeu, din singurătate, ajunsesem, încetul cu încetul, să-mi imaginez și apoi să-mi doresc această căsătorie. Dar, mai presus de toate, cât de ispititoare era perspectiva de a trăi o vreme *pe uscat*, într-un colț umbros, printre copaci și flori, după lunile pe care tocmai le irosiserăm în Pescadores¹, acele insule fierbinți și sumbre, lipsite de verdeață, de păduri și de pâraie, unde plutea parcă mirosul Chinei și al morții.

Coborâserăm mult spre sud de când nava noastră părăsisse acel cuptor chinezesc, iar constelațiile își schimbaseră una după alta înfățișarea pe cer. Crucea Sudului² dispăruse împreună cu celelalte stele australe, iar Carul Mare urcase din nou spre zenit și strălucea acum aproape la fel de sus ca pe cerul Franței. Aerul mai răcoros pe care îl respiram în noaptea aceea ne odihnea și ne revigora într-un mod nespus de plăcut; ne aducea aminte de vechile noastre carturi de vară, pe coastele Britaniei...

Și totuși, cât de departe eram de acele țărături atât de familiare! Cât de înfricoșător de departe...

¹ **Pescadores** – denumirea europeană istorică a arhipelagului Penghu, situat în Strâmtoarea Taiwan, între China continentală și insula Taiwan. În secolul al XIX-lea, insulele reprezentau un important punct strategic și militar.

² **Crucea Sudului** – constelație vizibilă pe cerul emisferei sudice, folosită din vechime de navigatori pentru orientare.

CAPITOLUL I

Țara care nu ne vrea

În zorii zilei am zărit Japonia.

A apărut chiar la ceasul pe care îl prevăzuserăm, într-un punct anume al mării care, vreme de atâtea zile, nu fusese decât o nesfârșită întindere pustie.

La început nu am deslușit decât o înșiruire de piscuri scăldate într-o lumină rozalie – arhipelagul Fukai³, atins de primele raze ale soarelui răsărind. Dar, în spatele lor, de-a lungul întregului orizont, se contura încet o masă întunecată, ca o apăsare în văzduh, ca un vâl greu așternut peste ape. Aceea era adevărata Japonie, ai cărei munți, în preajma orașului Nagasaki⁴, se ridicau întunecați și deplin opaci.

³ **Fukai** – denumire întâlnită în edițiile franceze din secolul al XIX-lea pentru un grup de insule din apropierea coastelor Japoniei. Transcrierea reflectă ortografia epocii și nu corespunde neapărat romanizării moderne a toponimului.

⁴ **Nagasaki** – oraș-port situat în sud-vestul Japoniei, pe insula Kyūshū. Începând cu secolul al XVII-lea a fost unul dintre puținele puncte de contact dintre Japonia și lumea occidentală, iar după deschiderea țării, în epoca Meiji (1868–1912), a devenit un important centru comercial și naval.

Vântul ne bătea din față, iar briza proaspătă se întetea neconținut, ca și cum țara aceea ar fi suflat din toate puterile împotriva noastră, încercând să ne țină departe. Marea se învolbura, odgoanele trosneau și fâșiau în bătaia vântului, iar întreaga navă fremăta și răsuna.

CAPITOLUL II

Țara verdelui și a umbrelor

Pe la ora trei după-amiaza, toate acele priveliști îndepărtate se apropiaseră atât de mult, încât stâncile lor uriașe și desigurile de verdeață păreau să se înalțe deasupra noastră.

Înaintam acum printr-un fel de culoar umbros, străjuit de două șiruri de munți foarte înalți, care se succedau într-o simetrie atât de neobișnuită, încât păreau decorurile laterale ale unei scene de teatru, așezate unul după altul, dând impresia unei adâncimi nesfârșite – un decor de o frumusețe uimitoare, dar parcă prea desăvârșit pentru a fi întru totul firesc. Ai fi spus că Japonia însăși se deschidea înaintea noastră, ca o spărtură fermecată, pentru a ne îngădui să pătrundem până în însăși inima ei.

La capătul acestui golf lung și straniu trebuia să se afle Nagasaki, pe care încă nu-l puteam zări.

Totul era de un verde încântător. Briza puternică din larg se potolise pe neașteptate, lăsând loc unei liniști desăvârșite. Aerul, devenit foarte cald, era îmbibat de mireasma florilor. În această vale răsuna un uimitor concert de cicade. Își răspundeau de pe un țărm pe altul; toți acei munți vibrau

de nesfârșitul lor freamăt, iar întreaga țară părea să răsunecă într-o neconținută vibrație de cristal.

Pe lângă noi alunecau, aproape fără zgomot, grupuri de jonci⁵ mari, împinse de adieri abia simțite. Pe luciul apei, ușor încrețit, înaintau atât de lin încât nu le auzai. Pânzele lor albe, întinse pe vergi orizontale, cădeau domol în falduri nenumărate, asemenea unor storuri. Pupa, bogat împodobită și înălțată asemenea unui castel, amintea de corăbiile Evului Mediu. Pe fundalul verde al acestui zid muntos, ele ieșeau în evidență prin albul lor imaculat.

Ce țară a verdelui și a umbrelor era Japonia aceasta! Ce Eden neașteptat!

În largul mării trebuia să fie încă lumină deplină; aici însă, în adâncul acestei văi străjuite de munți, se simțea deja apropierea serii. Sub crestele puternic luminate, poalele munților și desișurile de lângă apă se cufundaseră într-o penumbră de amurg.

Joncile care treceau, atât de albe pe fundalul întunecat al frunzișului, erau mânuite în tăcere, cu o îndemânare uimitoare, de omuleți cu pielea gălbuie, aproape goi și purtând părul lung, pieptănat în șuvițe netede, asemenea femeilor.

Pe măsură ce pătrundeam tot mai adânc în acel culoar verde, mireasma florilor devenea tot mai pătrunzătoare, iar cântecul monoton al cicadelor creștea asemenea unui crescendo orchestral. Sus, în fâșia luminoasă de cer dintre

⁵ **Joncă** – ambarcațiune tradițională din Extremul Orient, caracterizată prin pupa înaltă și vele întărite cu vergi orizontale.

munți, pluteau niște păsări de pradă care scoteau strigăte adânci: „Ha! Ha! Ha!”, cu un timbru aproape omenesc. Ecoul le prelungea chemarea, dându-i o tristețe apăsătoare.

Toată această natură luxuriantă și plină de prospețime avea un specific japonez aparte. Era un farmec straniu, greu de definit, care se ascundea în conturul culmilor și în frumusețea aproape neverosimilă a unor priveliști.

Copacii se adunau în pălcuri cu aceeași eleganță rafinată pe care o întâlnești pe obiectele japoneze lăcuite. Stânci uriașe se înălțau drept spre cer, în atitudini aproape teatrale, alături de coline domoale acoperite cu iarbă fragedă. Elemente de peisaj atât de diferite se aflau alăturate ca într-o grădină alcătuită cu grijă de mâna omului.

Iar dacă priveai cu atenție, zăreai ici și colo, cel mai adesea suspendată deasupra unei prăpăstii, câte o veche pagodă⁶ tainică, ascunsă pe jumătate în desișul copacilor. Tocmai aceste apariții dădeau încă de la început, unor nou-veniți ca noi, sentimentul depărtării și al misterului, făcându-ne să înțelegem că, în această țară, Spiritele, Zeii pădurilor și vechile divinități ocrotitoare ale câmpiilor erau cu totul altele decât cele pe care le cunoșteam și rămâneau, pentru noi, de nepătruns.

Când Nagasaki ni s-a înfățișat înaintea ochilor, priveliștea era destul de dezamăgitoare: la poalele munților verzi

⁶ **Pagodă** – construcție religioasă specifică Asiei de Est, cu acoperișuri suprapuse și streșini evazate, întâlnită în ansamblurile templelor budiste. În literatura europeană din secolul al XIX-lea, termenul desemnează adesea, prin extensie, întregul templu budist.

care se înălțau deasupra orașului se întindea o așezare cu totul obișnuită. În față, o învălmășeală de nave purtând pavilioanele tuturor națiunilor; pacheboturi ca pretutindeni, coloane de fum negru și, pe chei, depozite și fabrici. Nimic nu lipsea din tot ceea ce devenise deja banal și putea fi văzut oriunde în lume.

Va veni o vreme când pământul va fi tare plictisitor de locuit, după ce oamenii îl vor fi făcut la fel de la un capăt la altul și nu vom mai putea nici măcar să călătorim pentru a ne mai alunga urâtul...

Pe la ora șase am ancorat, într-o zarvă asurzitoare, în mijlocul unei mulțimi de nave aflate în port. Și aproape pe dată am fost invadați.

Am fost luați cu asalt de Japonia negustorilor, grăbită, grăbită și caraghioasă, care se revărsa asupra noastră cu bărcile și joncile ei, asemenea mareei în creștere. Bărbați și femei urcau la bord într-un șuvoi nesfârșit, fără strigăte, fără certuri, fără gălăgie. Fiecare ne întâmpina cu o plecăciune atât de zâmbitoare, încât nu-ți venea să te superi; până la urmă, aproape fără să-ți dai seama, le răspundeai și tu cu un zâmbet și cu o înclinare a capului.

Toți purtau în spate coșulețe, cutii minuscule și recipiente de cele mai felurite forme, ingenios concepute ca să se cuprindă unele în altele și apoi să se desfacă, multiplicându-se până la nesfârșit. Din ele apăreau lucruri neașteptate și de neînchipuit: paravane, papuci, săpun, felinare; butoni pentru manșete, cicade vii care cântau în colivii minuscule;

bijuterii, șoricei albi îmblânziți, în stare să învârtă mici mori din carton; fotografii obscene; supe și tocănițe fierbinți, servite în castroane și gata să fie împărțite echipajului; apoi porțelanuri – nenumărate vase decorative, ceainice, cești, boluri și farfurii...

Într-o clipită, toate acestea erau scoase din coșuri și așezate pe punte cu o iuțeală uimitoare și cu un adevărat simț al rânduielii. Fiecare vânzător stătea ghemuit, asemenea unei maimuțe, cu mâinile atingându-și picioarele, în spatele mărfurilor sale, zâmbind neconținut și frângându-se de mijloc în cele mai grațioase plecăciuni.

Sub grămezile acelea de obiecte multicolore, puntea navei se preschimbase pe neașteptate într-un uriaș bazar. Marinarii, foarte amuzați și plini de voie bună, se plimbau printre grămezile de marfă, le ridicau vânzătoarelor bărbia în glumă, cumpărau de toate și își împrăstiau cu larghețe piaștrii⁷ de argint.

Dar, Dumnezeuule, cât de urăți, meschini și grotești erau toți acei oameni!

Având în vedere planurile mele de însurătoare, mă cuprindeau, fără voie, neliniștea și dezamăgirea...

Yves și cu mine eram de serviciu până a doua zi dimineața și, după primele treburi care urmează întotdeauna

⁷ **Piaștru** – monedă de argint folosită în secolul al XIX-lea în comerțul internațional din Extremul Orient. Marinarii și negustorii occidentali efectuau frecvent plăți în piaștri mexicani sau în alte monede de valoare echivalentă.